

**TA'LIM JARAYONIDA KOMMUNIKATIV YONDASHUV
ASOSIDA O'QUVCHILARNING KOMPETENSIYALARINI
RIVOJLANTIRISH**

*Toshkent viloyati Parkent tumani
5-umumiy o'rta ta'lim maktabi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Yulduz Mirkamolova*

Annotatsiya: *Ushbu tezisda kommunikativ yondashuvning ta'lim jarayonidagi pedagogik-metodik imkoniyatlari tadqiq etiladi. Kommunikativ yondashuv asosida o'quvchilarning muloqotga kirishish, mustaqil fikrlash, o'z fikrini dalillar asosida ifodalash, tinglash va hamkorlik qilish kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritiladi. Ta'lim jarayonini real nutqiy va hayotiy vaziyatlar asosida tashkil etishning metodik afzalliklari asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ yondashuv, kommunikativ kompetensiya, nutqiy faoliyat, pedagogik muloqot, interfaol metod, hamkorlik, muammoli ta'lim, refleksiya.*

KIRISH

Zamonaviy ta'limda o'quvchining bilimni o'zlashtirishi bilan bir qatorda ushbu bilimni muloqot jarayonida qo'llay olishi, o'z fikrini aniq va asosli ifodalashi, suhbatdoshini tinglashi hamda turli ijtimoiy vaziyatlarda samarali kommunikatsiyaga kirishishi muhim kompetensiyalardan hisoblanadi. Kommunikativ yondashuv ta'lim jarayonini o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi bir tomonlama axborot uzatish modeli sifatida emas, balki o'zaro hamkorlik va faol muloqot jarayoni sifatida tashkil etishni nazarda tutadi. Bunda o'quvchi fikrlaydi, savol beradi, munozara qiladi, o'z qarashlarini himoya qiladi va boshqalarning fikrini tahlil qiladi. Mazkur yondashuvni amalga oshirishda dialog, munozara, rolli o'yin, vaziyatli topshiriq, loyiha, guruhli ish va muammoli savollardan foydalanish

samarali natija beradi. Xususan, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar o'quvchining nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda topshiriqlarni uch bosqichda tashkil etish maqsadga muvofiq: reproduktiv bosqich – mavjud bilimlardan foydalanish; produktiv bosqich – mustaqil fikr va nutqiy faoliyatni tashkil etish; ijodiy bosqich – yangi kommunikativ vaziyatlarda mustaqil yechim ishlab chiqish. O'zbek pedagogik tadqiqotlarida ham kommunikativ savodxonlikni shakllantirishda dars materiallarining ilmiyligi, interfaol topshiriqlar, dialogik va muammoli savollar hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarining ahamiyati ta'kidlangan.

Shuningdek, ona tili ta'limida tinglash, so'zlash, o'qish va yozish kabi nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda interfaol metodlardan maqsadli foydalanish samarali natija berishi ko'rsatilgan.

Kommunikativ kompetensiyani baholashda ham an'anaviy baholash mezonlarini qayta ko'rib chiqish talab etiladi. Bunda faqat grammatik yoki leksik xatolar sonini hisoblash emas, balki o'quvchining fikrni mantiqiy ifodalashi, dalillardan foydalanishi, suhbatni davom ettira olishi, savol bera olishi, suhbatdosh fikrini tinglashi va kommunikativ vaziyatga mos uslubni tanlay olishi ham hisobga olinishi kerak. Shu asosda kommunikativ kompetensiyani baholashning quyidagi darajalarini ajratish mumkin: Yuqori daraja – o'quvchi fikrini mustaqil, mantiqiy va asosli ifodalaydi, suhbatni faol davom ettiradi va yangi vaziyatlarda mos kommunikativ strategiyani tanlaydi.

O'rta daraja – o'quvchi muloqotda faol ishtirok etadi, biroq fikrni asoslash yoki kommunikativ strategiyani tanlashda ayrim qiyinchiliklarga duch keladi. Quyi daraja – o'quvchi asosan tayyor namunalar yoki o'qituvchi ko'magiga tayanadi, mustaqil fikr bildirish va muloqotni davom ettirishda qiyinchiliklarga ega bo'ladi. Bunday mezonlashtirish pedagogik tajriba-sinov natijalarini miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilish imkonini beradi. Tajriba-sinovning dastlabki va yakuniy natijalarini qiyoslash orqali kommunikativ yondashuvning o'quvchi kompetensiyalariga ta'sir darajasini aniqlash mumkin.

Shunday qilib, kommunikativ yondashuvni ta'lim jarayoniga joriy etish oddiygina interfaol metodlardan foydalanish bilan cheklanmaydi. U ta'lim maqsadi, kommunikativ vaziyat, o'quvchi faoliyati, pedagogik muloqot, topshiriq, baholash va refleksiyaning yagona metodik tizimga birlashtirishni talab etadi. Shu jihatdan kommunikativ yondashuv ta'limning mazmunini hayotiy faoliyat bilan bog'lash va o'quvchining kompetensiyaviy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiluvchi istiqbolli metodologik yo'nalish sifatida baholanishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ yondashuv o'quvchining nafaqat nutqiy, balki ijtimoiy, kognitiv va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etishda real kommunikativ vaziyatlar, muammoli topshiriqlar va hamkorlikka asoslangan faoliyatlardan tizimli foydalanish zarur. Kelgusida kommunikativ kompetensiyani baholash mezonlari va uning rivojlanish dinamikasini aniqlashga yo'naltirilgan metodik model ishlab chiqish mazkur yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlarning istiqbolli yo'nalishi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 23.09.2020.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
4. Muslimov N.A. va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent, 2015.
5. Kenjayev Sh.X. Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ savodxonligini ta'minlashda dars materiallarini tanlash. Inter Education & Global Study, 2024, №2.
6. Pardayeva G.J., Sariyev M.D. Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi. Scientific Journal of Construction and Education, 2025.

7. UNESCO. Teaching Skills for Learner-Centred Pedagogy. – UNESCO IICBA.
UNESCO. Practical Guide for Innovative Pedagogy. – UNESCO, 2023.